Pojdimo v Prekmurje!

Ob prireditvi Prekmurskega tedna se gostom nudijo številni lepi izleti

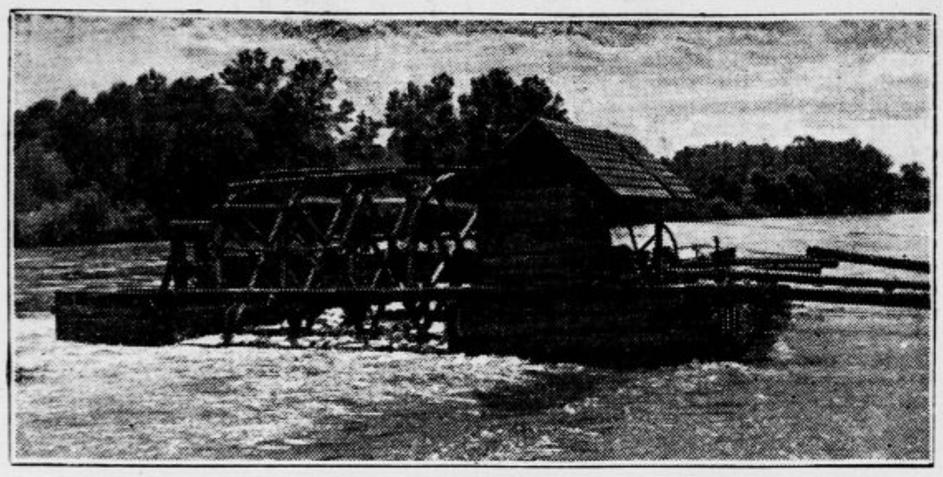

Mlin na Muri — eden izmed najlepših pokrajinskih motivov

Na zemljevidu je Prekmurje videti kakor majhen izrastek iz našega narodnega debla, polotok, ki sega v Madžarsko in Nemčijo, kakor bi ga vlekla k sebi težnja po združitvi s severnimi slovanskimi brati. Ta polotok, ki geografsko posega v ozemlje sosednih držav, pa je naseljen izključno po Slovencih, ki so jih Madžari v svoji statistiki iz leta 1910 našteli 75%. Naša statistika iz leta 1931 navaja, da ima Prekmurje 92.000 prebivalcev, skoro 100 na km². Med temi je 80% Slovencev in le 15% Madžarov (okrog 14.000), ki stanujejo v nekaterih madžarskih vaseh ob meji od Dobrovnika do Lendave. Ostalo Prekmurje pa je kompaktno slovensko.

Ta del slovenske zemlje je po kratki samostojnosti pod vlado panonskega kneza Koclja pripadel po njegovi smrti (874) pod madžarsko oblast. V tej več kot 1000-letni dobi so bili Slovenci brez slovenskih uradov in šol. Le doma in v cerkvi se je ohranila slovenska govorica in da slovenski živelj v teh krajih ni izginil, je zasluga katoliške in protestantske duhovščine, ki je gojila prekmursko nabožno literaturo in vzpodbujala narod k ljubezni in zvestobi do materinskega jezika. Ob koncu svetovne vojne je bila narodna zavest prekmurskih Slovencev tako velika, da so spontano zahtevali združitev z brati onkraj Mure v skupni državi Jugoslaviji. Šest vlad so preživeli v enem letu, borili so se in v strahu pričakovali svoje usode, dokler ni prišlo težko pričakovano zadovoljstvo, ko je 21. avgusta 1919 jugoslovenska vojska zasedla Prekmurje in ga tako trajno zvezala z ostalo Slovenijo, s katero je že dalj časa duhovno združeno.

Te vesele obletnice, 20 let življenja v skupni državi, se letos spominja Prekmurje na svoji prireditvi Prekmurskega tedna, ki je bil včeraj slovesno otvorjen. Veliko zborovanje našega trgovstva je uvod v to pomembno slavnostno prireditev, za katero je dovoljena polovična vožnja na vseh naših železnicah.

V starodavno deželo kneza Koclja, ki je tako zvesto ohranila svoj slovenski značaj za novo rast v svobodni državi, pridemo po železnici iz Ormoža čez Ljutomer. Same vinske gorice nas spremljajo na obeh straneh. Jeruzalem se blešči v solncu in obeta tudi za letošnje leto izvrsten pridelek, Ljutomerske gorice pa nam bodo natočile prijubljenega ljutomerčana. Ko zapustimo metropolo Prlekije, se vlak s konkurenčno brzino našega ljubega kamničana pomika proti Muri. Veržej je zadnja postaja tostran Mure. Pol ure od postaje je velik salezijanski zavod s privatno gimnazijo, ki se lepo vidi z vlaka. Še sto metrov in hlapon zdrdra čez Muro — v Prekmurje na prvo postajo Dokležovje.

Danes gre ta stvar lahko. Zveza Slovenije s Prekmurjem pa do Lendave je dobra in trdna. Včasih pa ni bilo tako. Od Radgone pa do Lendave ni bilo niti enega mosta. Tuji oblastnik ni dovolil, da bi bil narod tostran in onstran Mure v tesnejši zvezi. Promet so oskrbovali brodi, ki pa v deževju ob slabo regulirani strugi niso mogli voziti. Uradniki in uslužbenci, ki so se po prevratu podali na svoje novo službeno mesto v Prekmurje, so imeli edino zvezo iz južnega kota od Lendave ali pa iz Radgone. Ponavadi so morali kar peš s kovčegom v roki iz Radenc v 12 km oddaljeno Mursko Soboto, odkoder je vodila železnica na sever proti Hodošu. Madžarska je hotela središče Prekmurja navezati nase in usmeriti ves promet proti sredini države. Železnica je vozila po prevratu samo dvakrat na teden, ko se je pa pokvarila edina lokomotiva, je promet sploh stal.

Prvi leseni most je bil zgrajen leta 1921 pri Veržeju in je ostal še do danes edina suhozemna zveza, dokler ne bo dograjen veliki železobetonski most pri Petanjcih (na naši sliki približno tam, kjer se črka M napisa Murska Sobota dotika Mure). Železnica Ormož — Ljutomer — Murska Sobota pa je stekla šele leta 1926 in omogočila rednejši in živahnejši promet.

V metropoli Prekmurja

Z železniško zvezo pa je tudi Murska Sobota, metropola Prekmurja, dobila pravi pogoj za svoj gospodarski razvoj in napredek. Ker leži sredi obširne ravnine, na križišču širokih in dobro oskrbovanih cest, je postala važno tržišče in središče Prekmurja. Ravne glavne ulice obrobljajo enonadstropne hiše, glavni trg pa se že oblikuje v ogromen četverokot z dvonadstropnimi hišami, ki imajo svoj začetek v Delavskem in Trgovskem domu, katerima se bo kmalu pridružilo še novo gimnazijsko poslopje gimnazije kneza Koclja. Industrija je v Prekmurju in v Murski Soboti šele v povoju. Najbolj je znana Benkova mesna industrija, ki izvaža mesne izdelke in zaklano živino iz vsega Prekmurja ter zaposluje lepo število delavcev. Lepo se razvijata tudi Cvetičeva in Šiftarjeva tovarna perila, v katerih je našlo zaposlenje do 200 deklet. Po vsej Sloveniji in tudi v razne druge kraje naše države se razpošiljajo izdelki iz obeh tovarn. Ditrihovo podjetje zaklada s kleparskimi izdelki mnoge ugledne trgovine po vsej državi in je izdelalo tudi okusne znake za Prekmurski teden. Za ostale industrijske panoge pa zaenkrat še ni izgledov.

Za gostoljubnost pa je v prestolnici Prekmurja dobro preskrbljeno. Prvovrstni hoteli (Central, Slon, Krona itd.) so najmoderneje opremljeni, restavracije in gostilne pa si kar roke podajajo in tekmujejo glede postrežbe.

Murska Sobota sama ima okrog 4000 prebivalcev, prav toliko pa jih ima tudi gosto naseljena okolica. V mestu je tri četrtine katoličanov, 500 evangeličanov in 200 židov. Vse tri veroizpovedi imajo svoje cerkve. Medtem ko sta evangelska cerkev in židovska sinagoga zgrajeni šele pred desetletji, datira katoliška cerkev tik izpred vojne. Od stare cerkve iz 12. stoletja je ohranjen še zvonik in prezbiterij s starimi gotskimi freskami Janeza Aquile iz 14. stoletja. Na dobo, ko so nad prekmurskim ljudstvom vladali tuji gospodarji, spominja stari Szaparyjev grad, ki je edina znamenita stavba baročne arhitekture v Prekmurju. Monumentalen je portal gradu z dvema kariatidama, ki sta prav dobro kiparsko delo.

Iz predzgodovinske dobe je v Prekmurju malo sledov, pač pa je mimo Murske Sobote vodila stara rimska cesta, ki je šla od Lendave (Halicanum) čez Hotizo, Beltince, Dokležovje in Mursko Soboto v Radgono. Ta cesta se je obdržala še v srednjem in novem veku, kakor tudi ona, ki je vodila iz Lendave v Sombotelj (Sabaria). Na rimsko Panonijo spominja v Murski Soboti nagrobni kamen iz 3. stoletja po Kr., ki je vzidan v zid katoliške cerkve.

Trubarjeva Panonija

Staro slovensko ime za Mursko Soboto je Jelšnica ali Olšnica. Mesto je mnogo trpelo za časa turških napadov, v reformacijski dobi pa se je iz njega razširil val nove vere po vsem Prekmurju. Grof Nadasdy iz Gornje Lendave je bil prvi zaščitnik protestantizma in je tudi prvi tiskal biblijo v svoji tiskarni, kmalu pa so se oprijeli nove vere tudi soboški grofje Sechenyji, tako da je

Cerkvica na samotnem polju

kmalu vse plemstvo s podložniki pripadalo novi veri. Ko je protireformacija pregnala predikante iz Kranjske in Štajerske, so se ti zatekli v Prekmurje, kjer so jim graščaki nudili zavetje. V Prekmurju je bilo takrat 10 župnij, ki so imele vsaka svojega predikanta, šolo in učitelja.

Mladi grof Nadasdy, ki se je oženil s hčerko katoliškega grofa Esterhazyja, je na prigovarjanje žene prestopil v katoliško vero in pričel s protireformacijo. Ko je v Zrinsko-Frankopanski zaroti položil svojo glavo pod krvnikov meč, je bilo protestantstvo v okolici Gornje Lendave že zatrto, prav tako pa tudi v Murski Soboti in vsem njenem južnem delu, kjer se je naselil v soboškem gradu grof Szapary. Samo graščak v Moravcih (na sliki med M. Soboto in Bogojino!) grof Bathiany je bil toleranten proti evangeličanom, ki so potem ohranili Luthrov nauk na vsem ozemlju, ki je pripadalo njemu, to je od Moravc v kotu do Prosenjakovcev, Hodoša in še na zapad čez železniško progo. Čeprav niso imeli niti cerkev niti duhovnikov, so se slovenski evangeličani trdno držali nove vere do tolerančnega edikta, ki jim je spet dal možnost, da so ustanavljali svoje župnije, »gmajne« imenovane, in zidali cerkve. Danes imajo 10 župnij, ki so združene v upravni seniorat s sedežem v Murski Soboti. Vseh evangeličanskih Slovencev v Prekmurju je do 24.000, poleg njih pa še 800 kalvincev — Madžarov v Hodošu.

Upravna razdelitev

Prekmurje je upravno razdeljeno v dva neenaka sreza. Na naši sliki bi izvedli to razdelitev, če potegnemo ravno črto od napisa Mura mimo Bogojine skoro do Prosenjakovcev, tako da ti ostanejo v soboškem, Bogojina, ki leži severovzhodno od Murske Sobote, pa spada v lendavski srez. Medtem ko obsega lendavski srez najrodovitnejšo ravnino z gosto naseljenim prebivalstvom (110 na km², kar je višek na slovenskem ozemlju), obsega severni del murskosoboškega sreza razčlenjeno nizko gričevje (100 — 200 metrov), ki kot zadnji obronek vzhodnih Alp utone v nedogledni Panonski nižini. Ta severni del ni tako rodoviten in iz njega se rekrutira glavni kader sezonskih delavcev, ki hodijo že desetletja na delo v tujino. Sadjarstvo je zelo važna gospodarska panoga Goričancev, med domačimi obrtmi pa je nekdaj proslulo lončarstvo tudi v nazadovanju. Vinska trta ponekod izvleče iz zemlje obilo soka, ki daje prav dobro vino. Žal pa je v teh krajih še vse preveč šmarnice.

Sprehod na Goričko

Za obiskovalce Prekmurskega tedna bo gotovo privlačno, da si ogledajo prekmursko Goričko in pohitijo v Trubarjevo Panonijo med naše evangeličanske Slovence. Uprava Prekmurskega tedna bo omogočila take avtobusne izlete. Najlepši je pač izlet proti Bogojini, kjer se ustavimo v prvi večji vasi, v Martjancih. Prav za prav je to pravi trg z lepimi hišami in važnim cestnim križiščem. V njem je stara cerkev iz leta 1392, ki jo je zgradil Janez Aquila in poslikal. Njegove znamenite gotske slike so prav dobro ohranjene. Cerkev je dobila nov gotski oltar po načrtih arhitekta Plečnika. Martjanska cerkev, posvečena sv. Martinu, je najlepši primer tako zvane »prekmurske skupine« gotskih stavb na slovenskih tleh, s preprosto zunanjščino, toda močno poudarjenim slikanim presbiterijem. Tri četrtine prebivalstva je evangeličanske vere. Na pokopališču je prav lep Plečnikov nagrobni spomenik župnika Horvata in pa velika grobnica nedavno umrlega martjanskega župana Geze Vezirja, znanega narodnega delavca in organizatorja.

Bogojina — ponos Prekmurja

Od Martjancev so prva vas Moravci z veliko evangeličansko cerkvijo in gradom grofov Bathianyjev. Cesta je skoraj ravna, ob obeh robovih zasajena z mladim sadnim drevjem, ki daje pusti, enolični ravnini prav prijetno obeležje. Do prvih obronkov Goričkega gričevja je komaj kilometer. Terasasto se dviga vzpetost, nad njo pa kraljuje sv.

BINGO
znamenite karamele — v naši domovini izdeluje
izključno
RUFF, tvornica bonbonov, Subotica.

Šebeščan. Vasi so tu dolge, z lepimi, snažnimi hišami. Vidi se, da je tu doma slovenski čut za lepo zunanjost domov. V tem se menda prav posebno odlikuje Bogojina, kjer je župnikoval blagi gospod Baša, idealni narodni duhovnik in ljudski buditelj. Vse vaške ulice so na večer pometene, nobene nesnage, niti travice ne vidiš nikjer. Mladina skrbi za dober ugled kraja, ki je bil znan že v rimski dobi in je danes med vsemi prekmurskimi naselji pač najbolj poznan zaradi znamenite Plečnikove cerkve.

Mojster Plečnik je tu leta 1927 ustvaril umetnino, ki jo hodijo gledat arhitekti iz Nemčije in Madžarske in ki predstavlja danes najvažnejši znak povojnega Prekmurja, pač predvsem zaradi svoje izredne lege na vrhu grička s krasnim razgledom in zaradi znamenitega okroglega stolpa, »prsta božjega«, s katerega se da s pogledom objeti dober kos slovenske zemlje na skrajnem vzhodu. Cerkev sama predstavlja idealno rešitev, s katero je arhitekt ohranil staro župno cerkev iz 14. stoletja, tako da služi zdaj za podkorno lopo in kor. Nova cerkev pa ima v sredi mogočen steber, na katerem leži ravni strop, okrašen z domačo keramiko. Na obeh straneh ladje poživlja prostor vrsta stebrov iz podpeškega marmorja.

Obrtniško mesto Turnišče

Od Bogojine vodi cesta čez Dobrovnik v Turnišče, ki imajo znamenito preteklost in lepe spomenike. Kraj je mnogo trpel pred Turki. V prejšnjih časih je slovel kot obrtniško mesto z mestnimi pravicami, ki jih hranijo še zdaj napisane na dokumente iz leta 1770. Mestne pravice so zdaj pozabljene, obrt pa je še visoko razvita. Narodna zavednost tega kraja je izpričana tudi v znatnem številu dobrih dijakov, ki jih pošiljajo vsako leto študirat v soboško gimnazijo. Cerkev v Turnišču ni s svojimi freskami nič manj znamenita kot ona v Martjancih in je tudi iz 14. stoletja. Presbiterij te cerkve pa je še starejšega datuma in nam po svojem tlorisu predstavlja edinstven tip romanske kapele na slovenski zemlji.

Po Ravenskem

Ta del Prekmurja se imenuje Ravensko, pač zaradi nepregledne ravnine, ki jo samo tu pa tam oživlja kak skromen šop drevja. Na njem je znana Hotiza ob stari rimski cesti, malo višje pa je Velika Polana, kjer piše Miško Kranjec svoje romane in bogati slovensko slovstvo vsako leto z novimi doneski. Če hočemo zaključiti naš izlet v to smer, se moramo vrniti v Mur. Soboto čez Črensovce, Odrance in Beltince. To so znamenite slovenske vasi, poleg Bogojine in Turnišča zibelke narodne zavesti v predvojni dobi. V Črensovcih je vpokojeni župnik Jožef Klekl pričel izdajati leta 1912. »Novine« in jih tu še vedno urejuje, Odranci imajo prvo novo slovensko osnovno šolo kralja Aleksandra, v Beltincih pa je bil leta 1919 prvi veliki tabor, na katerem se je zbralo 16.000 zavednih Prekmurcev, da pozdravijo prihod prvega jugoslovenskega predstavnika oblasti. To so vasi, ki imajo vse čez 100 hiš, lepo urejene in kulturno visoko stoječe še iz predvojne dobe. V Beltincih je tudi znamenita semenogojska postaja, iz katere je bilo razposlanih po Sloveniji že toliko kvalitetnega semena vseh žitaric. Tri kilometre pred Mursko Soboto nas na desni strani pozdravi kmetijska šola v Rakičanu, ki je bila jeseni odprta in bo pravkar izšel iz nje prvi kader gojencev, samih krepkih kmečkih sinov, da bodo doma s pridom uporabljali nauke, ki jim jih je dala šola za povzdigo umnega gospodarstva.

Zjutraj za lepoto — Zvečer za zdravje!
Zato zjutraj, zlasti pa zvečer
SARGOV KALODONT
PROTI ZOBNEMU KAMNU

Radenska Slatina — 12 km

Murska Sobota ni samo gospodarsko in kulturno središče Prekmurja z okrožnim sodiščem, gimnazijo, prosvetnimi domovi, sportnim stadionom in kopališčem, ampak tudi izhodišče za prijetne izlete. Radenska Slatina je samo 12 km daleč. Pri Petanjcih je treba samo zapeljati vozilo na brod, ki vzdržuje redno zvezo, dokler ne bo zgrajen železobetonski most, ki ga gradijo že od jeseni. V Radencih je zdaj že živahno vrvenje stotine gostov, ki se jim bodo obiskovalci Prekmurskega tedna prav radi pridružili, da par ur uživajo krasno okolico in zdraviliške prednosti znamenite slatine.

Gornja Lendava

je v trikotu na trojni meji in je največji kraj severnega Prekmurja. Slovi po svojem gradu, ki hrani bogate starinske umetnine in je last soboškega veleindustijca Geze Hartnerja. Za izlet je kraj malo od roke, vendar so kraji okrog njega prav zanimivi in vredni, da jih spozna slovenska javnost. Tri vasi ob meji Kramarovci, Ocinje in Fikšinci so nemške, drugod pa prebivajo samo Slovenci.

Kmetijska šola v Rakičanu

Murska Sobota, 17. junija

Ob cesti, ki vodi iz Murske Sobote proti Beltincem, leži na koncu veličastne aleje starih topolov banovinska kmetijska šola v Rakičanu. Vas Rakičan je odmaknjena od ceste, zato je lepo šolsko poslopje edina stavba, ki se dviga iz polja. Dve vrsti svetlih oken se ozirata na cesto, pisano cvetje oživlja vso okolico, ob strani pa stražita dva visoka topola. Samo pičle 3 km je poslopje oddaljeno od prestolnice Prekmurja, zato bi v praksi lahko rekli, da ima Murska Sobota kmetijsko šolo.

Menda ni treba posebej poudariti njene važnosti in potrebe za Prekmurje. Nobena slovenska pokrajina ni tako izrazito poljedelska. Nad 50% zemlje pokrivajo njive, v nekaterih občinah pa obsegajo tri četrtine zemeljske površine (v Odrancih celo 85%). Povsod sama pšenica, koruza, rž in krompir. Ljudstvo je gosto naseljeno v nižinskem delu Prekmurja, povprečno po 110 ljudi na km² in treba je mnogo kruha za toliko želodcev. Saj pridela Prekmurje okrog 100.000 q pšenice in prav toliko koruze, lahko pa bi še več. Rodovitna zemlja bi ob racionalnejšem obdelovanju morala dati obilnejši pridelek, živinoreja bi ob vestnejšem izbiranju plemenske živine mogla prinesti več haska svojim lastnikom in sadje bi moralo iti boljše v denar, če bi izbirali sorte in organizirali izvoz.

Vse to je imelo pred očmi prekmursko kmečko ljudstvo, ko je takoj po priključitvi k Jugoslaviji zahtevalo ustanovitev kmetijske šole za vse Prekmurje. Šola naj vzgoji umne kmetovalce mlade gospodarje, ki bodo na deželi dajali dober zgled in učili tudi druge. V smislu teh zahtev je deželna vlada za Slovenijo že leta 1920 poslala v Prekmurje bivšega ravnatelja kmetijske šole v Velikovcu Antona Šeba, da izbere primerno zemljišče za kmetijsko šolo. Po vestnem ogledu je izbral veleposestvo v Rakičanu in pripravil ves potreben material za razlastitveni postopek, ki pa je s pravdami v vseh instancah trajal do leta 1927, ko je bilo za šolo oddvojenih od veleposestva 70 ha s stanovanjsko hišo in hlevom.

Organizacija tega banovinskega posestva se je potem v času najhujše gospodarske krize le počasi razvijala. Stiska je zavirala delo, da ni moglo naprej. Leta 1934. so v surovem stanju dogradili šolsko poslopje, ki je nato štiri leta kakor žalosten okostnjak sredi cvetočih polj čakalo na dograditev. Lani v oktobru je bila šola končno dograjena in je odprla vrata prvim gojencem, ki bodo v poletju ob 20-letnici priključitve Prekmurja k Jugoslaviji kot prvi absolventi stopili na rodno grudo, da si v boju z njo zaslužijo boljši kos vsakdanjega kruha.

Kmetijska šola v Rakičanu obsega z dokupljenimi njivami 97 ha, od katerih odpade 54 ha na njive, 28 ha na travnike, ostalo pa na drevesnico, sadovnjak itd. Ima vzorno urejene hleve, svinjake, skladišča in velikanski silos za svežo krmo. V zadnjih letih šola zaradi pomanjkanja šolskega poslopja ni mogla skrbeti za strokovno kmetijsko izobrazbo, zato je s tečaji iz raznih panog kmetijstva in sadjarstva skušala nadomestiti kmetijsko šolo. Vzgajala je in oddajala med kmetovalce prvovrstno plemensko živino, semensko žito in vzorno sadno drevje. Predvsem pa je s svojim vzornim gospodarstvom pod vodstvom sedanjega dolgoletnega ravnatelja inž. Franca Mikuža dajala najpoučljivejši vzgled kmetovalcem, dokler niso to leto dobili toliko zaželjeno kmetijsko šolo.

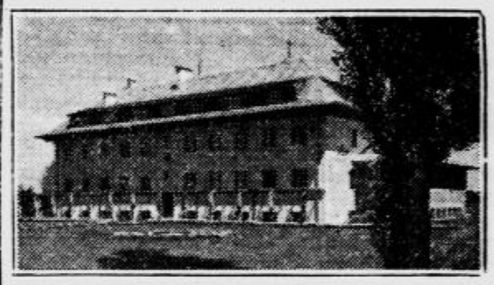

Šolsko poslopje je velika zgradba, ki ima v podkletnih prostorih kuhinjo, obednico in stanovanja za hišnika in posle. V visokem pritličju sta dve zračni učilnici, prostori za gospodarsko upravo s pisarnami, velika obednica za 36 učencev, kabineti za zbirke in knjižnica. Poleg tega je v pritličju še velika predavalnica z odrom za gledališke predstave in predavanja s skioptičnimi slikami. V prvem nadstropju in v mansardi pa so spalnice in stanovanja. V bližini šolskega poslopja sta še dve veliki stavbi, ki sta dograjeni v surovem stanju in pokriti s streho. Tu bodo stanovanja za učiteljstvo in za posle.

Prvo leto kmetijske šole v Rakičanu kaže prav razveseljiv uspeh. Učenci, sami mladi bodoči kmečki gospodarji iz vseh krajev našega Pomurja, z velikim zanimanjem sledijo teoretičnemu in praktičnemu pouku. Čez 2 meseca bodo zapustili zavod zadosti podkovani v gospodarskih naukih.

Davnina v Prekmurju

Ostanki prazgodovinskega verovanja med ljudstvom

Zgodi se, da zaide naš malomeščan v Prekmurje, se tam pomudi kot turist teden dni, tudi več, in se vrne v središče Slovenije s senzacijo, da je našel tam za Muro še Slovence, ki verujejo kakor naše prababice v stare vraže. Vrh tega še pomiluje prekmurske Slovence z bahaško gesto: Moji ožji rojaki, čeprav kmetje in drugi »nešolanci« so že davno preko tega in so presvitljeni! Le prepogosto vplete v svojo hvalo še kulturo.

Da popravimo krivico, ki se dela v tem primeru prekmurskim Slovencem, bo prav, da priobčimo nekaj primerov ljudskega verovanja prekmurskih Slovencev. Za uvod pa naj še poudarim: Kakor v ostali Sloveniji je tudi še v Prekmurju nešteto praslovenskih usedlin, in je razlika le v tem, da nas bodejo bolj v oči v krajih, ki jih ne posečamo vsak svetek in ker so se vsi narodni običaji ohranili ob narodni meji še v večji čistosti in v večji meri kakor v krajih v zaledju. Naši obmejni Slovenci so dobrih tisoč let branili mejašu, tujerodcu dostop na naša tla. Trpeli so za vse naše zaledje, ki se le prepogostokrat niti zmenilo ni za to. Zaledje je le uživalo dobrine, ki bi jih ne bilo, če bi ne bilo odpora naših obmejnih Slovencev. Te množice slovenskega ljudstva na naši meji so bile prepuščene same sebi in so morale črpati vso silo za obrambo sebe in vsega zaledja iz svoje preteklosti. To so vzroki, s katerimi moremo pojasniti, kako je prišlo do tega, da nam je Prekmurje, poleg Zilje in celotne slovenske Koroške, Primorja in Bele Krajine ohranilo lepe narodopisne bisere, ki jih drugod zaman iščemo.

Ljudstvo veruje v duhove

Kakor vsi Slovenci, veruje tudi naš slovenski Prekmurec, da se loči duša umrlega od telesa in potuje potem po svetu tudi še dolgo po smrti. Znabiti, da je kult umrlih sploh primeren za vse ljudsko verovanje in to z ozirom na gozdne duhove, vodnega in gozdnega moža, vile, velikane, škrate in še na vse bolezenske duhove, kakor so urok, mora, namer, nočnina, šen, protin, kuga in več drugega.

Zaradi tega tudi naš Prekmurec budno pazi, da se ob smrti družinskega člana ne pripeti ta ali ona nerodnost, da bi duša umrlega ostala ločena od trupla na tem svetu. Ko neso v Prekmurju mrliča iz hiše, se takoj vsede nekdo na prazno posteljo umrlega, da tako prežene dušo umrlega iz tople postelje in jo napoti, da sledi pogrebu. Ponekod se iz tega vzroka tudi ta ali oni vleže v posteljo umrlega, da duši zasede prostor in jo tako prisili, da gre na pokopališče, da bi ne zamudila pokopa. Kjerkoli bi iz neprevidnosti ne naredili tega, bi se znalo zgoditi, da bi se pokojnikova duša vračala, umrli in njegovi preostali bi ne našli pokoja. Sorodniki umrlega imajo itak že dosti opravka z dušo, ki se vrača tako dolgo, dokler ni odslužila čas v vicah. Zaradi tega je tudi mogoče, da spregovoriš z umrlim še po smrti, kar ti je pozabil povedati in se nisi z njim zmenil za časa njegovega življenja. Kdor tvega tak pogovor z umrlim, naj počaka na dan vseh svetih na pokopališču, da izgine iz njega poslednja živa duša. Ko je na pokopališču sam, se mu bo približala duša, s katero želi razgovor. Kajpak da je ob tej priliki človek v veliki nevarnosti. Prav nadležne so pa duše nekrščenih otrok, to so: svečarji ali posvečkarji, merarji, ožetarji, odžekovci. Ti duhovi se ločijo med seboj in so svečarji nezakonski otroci ali pa sploh ljudje, ki so kdaj v življenju poteptali na pokopališču grob. Ti begajo po njivah in izsušenih jarkih, svetlikajo se pa tudi po Muri in sedajo ljudem na rame in glavo. Merarji, ožetarji, odžekovci so pa ponavadi duše onih otrok, ki so bili umorjeni pred krstom. Ti se vsedejo vozniku, ki prevaža na noč moko iz mlina, na voz, da le težko izpelje. Voznik, ki je nevešč v teh rečeh, hoče pregnati duhove z molitvijo, a doseže ravno nasprotno, vedno več in več se mu jih vsede na voz, da živina ne premakne več voza. Šele ko prav debelo zakolne, pošasti izginejo. Če prekmurski voznik na moč kolne, da se vse kreše, že ve, zakaj to dela.

Nesrečo s temi duhovi je imel tudi gospodar v zidanici. Mož si ga je privoščil, in ko se ga je pri tretjem, dosti obilnem kozarcu, že nalokal, je prihrumelo v zidanico deset brezglavnikov, pet je bilo pravih, pet pa svečarjev; pravi so bili brez glave, svečarji so jih imeli, a ne ust, nosa in ušes. Tam, kjer bi morali imeti oči, so bili v jamicah svetlikajoči se rogovi. Razsvetlili so vso zidanico in zahtevali vina Ko je go-

* Prirujoči ekscerptni sestavek sem priredil po zbirkah naših kulturnih prekmurskih delavcev gg: Bela Berte, Dobernika, Andreja Horvata, Kokolja in Piševe.

Gospodarstvo

Prekmursko kmetijstvo

Ob otvoritvi Prekmurskega tedna

Prekmurje obsega 93.000 ha ter ima 90.650 prebivalcev. Po zadnjem štetju je število prebivalstva nekoliko padlo, ker je percejšnje število ljudi trajno odsotno na sezonskih in drugih delih izven doma. Obrti in industrije je malo, zato se 85 dost. prebivalstva peča s kmetijstvom. Tako odpade le 0.87 ha obdelovane zemlje na enega kmečkega prebivalca.

Vseh kmetijskih gospodarstev je 17.030, od teh pa meri 27 odst. manj nego 2 ha, v lendavskem srezu celo 35 odst. V velikosti pod 5 ha je 12.280 gospodarstev ali 72 odst.; v lendavskem srezu celo 88 odst. kmetij, tako, da je v tem srezu le 12% kmetij, ki obsegajo nad 10 ha. **Prevladujejo torej v veliki večini pritlikava posestva, ki ne nudijo dovolj zaposlenosti prebivalstvu.** Stanje se pa žal še nadalje slabša, ker se pri svobodnem dednem pravu tudi ta mala posestva nadalje dele. Pričeli so deliti tudi že zemljo, pridobljeno po agrarni reformi. Neugodno je, da so male edinice ravno na bolj peščenih, suši in poplavam izpostavljenih tleh, na katerih se delo ne da tako intenzivirati. Ravno rastline malega človeka: koruza, krompir in razne industrijske rastline najprej trpe zaradi suše. Prevladujejo žitna polja, kakor v času velepposestev, mestoma z 80 odst. površine, a travnikov je malo, tako da se tudi živinoreja ne more dvigniti.

Dve tretjini Prekmurja je ravnina, kjer je zemlja prodnato-peščena in fino-peščena. Tu se talna voda zelo menjava in trpe kulture v suši zaradi prenizke, ob nalivih pa zaradi previsoke talne vode. Le ob Lendavi, ob vznožju Goričkega in po dolinah Goričkega je težja zemlja, še dosti lepe zemlje pa čaka osušitve. Ravnina je posebno spomladi zelo vetrovna, da se zemlja še bolj osuši. Tudi v tem se stanje slabša, ker se morajo gozdovi zaradi pomanjkanja zemlje ogibati polju. Pogoste poplave reke Mure, ki še ni regulirana v celotni dolžini, in Lendave povzročajo mnogo škode.

Zaradi teh naravnih nezgod in goste naseljenosti gospodarsko stanje Prekmurja ni ravno ugodno. To je morda tudi vzrok, da Prekmurec-gospodar nekam laže zapusti svojo zemljo in odide na delo. Ni pa zopet tako hudo kakor se včasih čuje. Pogosto so gospodarji-domačini hudi, da se smatra Prekmurje za tako siromašno. Vsi tišče preveč za denarjem v inozemstvo. Tudi bi bilo stanje takoj ugodnejše, ako bi se cene živini in pridelkom nekoliko popravile. Malokdo je tako dovzeten za napredek, kakor ravno Prekmurec, samo hitro se mora pokazati denarni uspeh. Zato ni težko ustanoviti razne strokovne in gospodarske organizacije, morajo pa tudi nuditi članom vidni profit, drugače jih enako hitro opuste.

Iz navedenih razlogov se kmetijstvo hitro prilagodi trgu. Komaj so se cene konjem in žrebetom nekoliko popravile, že se vidi pri vsakem malo večjem kmetu po dvoje in troje žrebet in gospodar se vozi z lepo rejenimi kobilami. Ko je pa svoj čas Avstrija ustavila uvoz težkih žrebet, se je gospodar malo pobrigal za suhe kobile, ki so bile samo še za brazdo, ne da bi mu kaj nesle. Naj samo porastejo cene mladim rejenim bikom, nihče jih ne bo znal tako dobro krmiti, celo s samim žitom, in takoj bo pripravljeno na leto po 400 do 500 vagonov za izvoz. Ves gospodarski napredek sloni torej v Prekmurju, kjer se doma ne da dosti prodati, le na cenah, ki se dosežejo v inozemstvu.

Gotovo bi potem padlo tudi šetvilo onih, ki silijo na sezonsko delo. Popolnoma se odhajanje na sezonsko delo ne bo dalo ustaviti. Vsakoletno potovanje je že nekoliko v krvi, deloma pa doma res ni zemlje za ves naraščaj. Tako si tudi oni, ki prislužijo denar v inozemstvu, doma ne morejo mnogo pomagati, ker ni zemlje za nakup. Mnogi denar tudi raztrosijo, drugi pa si na malem podedovanem koščku zemlje pozidajo dom. Škoda bi bilo, da bi za pouk in napredek dovzeten kmečki naraščaj trajno služil le kot navadni poljski delavec v inozemstvu, kjer lastni delavci nočejo več delati na polju. Zato bi bilo prav, da se naraščaj usmeri v druge poklice, in sicer s strokovno izobrazbo v obrtnih in trgovskih šolah. Z ureditvijo dednega prava pa je treba ustaviti nadalnje razkosavanje zemlje. Starši se morajo navaditi, da otroke pravočasno odvajajo v druge poklice in jih ne izrabljajo že od rane mladosti s pošiljanjem na sezonsko delo. S tem bi pomagali otrokom, izognili bi se tudi rodbinskim prepirom in tožbam, ki so žal tako pogoste že pred delenjem in ob delenju domače zemlje.

Polja se v Prekmurju dobro obdelujejo, preveč pa se izkorišča zemlja ob pomanjkanju gnoja. Tudi za travnike in sadno drevje kmetje premalo skrbe Tako pridelajo premalo detelje in živinske krme in je redno vsako leto pomanjkanje krme. Plemenske krave prežive potem zimo skoro ob sami slami. Goji se težja **simodolska pasma,** ki kot hitro rastna še bolj trpi zaradi slabe prehrane. Zato živali tudi hitreje oslabe. Zlasti trpe krave, ki ob slabi krmi obdelujejo tudi vsa polja. Iz navedenih razlogov je posebno važno trajno osveževanje krvi. Uvajati je treba vsaj plemenjake od drugod. Kjer gonijo konje, se goveja živina zanemarja in tako ravno boljške kmetije ne prirejajo najboljših živali. Goveje živine je v Prekmurju okrog 38.000 glav.

Pri **konjereji prevladuje težki medjimurski konj,** kateremu so se cene nekoliko popravile. Zato je tudi število konj poskočilo. V celoti je nekaj nad 5000 konj.

Še najbolj je pa zapuščena **svinjereja.** Pričela se je popravljati šele ob sedanjih, nekoliko boljših cenah. Hlevi so slabi, zato tudi bolezni precej razsajajo. Z uvedbo bolj polnega srednjega jorkširja so se živali že precej popravile. Ker pa vsak hiti, da bi bil prej denar, se tudi mlade svinje prehitro pripuščajo.

Perutninarstvo je precej razvito, ker je dosti žita. Štajerka se pa ne more prav razviti. Deloma so potrebne težje živali za prodajo, deloma pa Štajerka ni priljubljena, ker si zna preveč sama iskati hrano na po polju, pa povzroča ob gosti naselitvi prepire.

Sadnega drevja je zlasti po Goričkem dosti, prideluje pa se sadje predvsem za domačo pijačo. Pravilne oskrbe in vestnosti pri obiranju in spravljanju sadja je premalo. Temu je deloma kriva okolnost, da sadje, (zlasti jabolka) na sušnih peščenih tleh prej trpe zaradi suše, ostanejo bolj drobna in tudi hitreje zore, pa niso tako sposobna za vskladiščenje. Zato so za prekmursko sadjarstvo tudi bolj primerna rana jabolka za nagli izvoz, kjer se da tudi največ izkupiti. Proda se letno do 100 vagonov jabolk. Precej pa skuhajo tudi slivovke za prodajo in za dom. Manj so ti kraji za orehe in za kostanj.

Vinogradništvo razen v Lendavskih goricah ni posebno razvito. Tudi drugod ni res primernih leg zanj. Zato se je zlasti po Goričkem tako razširila šmarnica, da jo je skoro petkrat toliko kakor cepljene trte, katere je le okrog 60 ha. V Lendavskih goricah so vinogradi dobro oskrbovani, slabše je pa kletarenje, zato ta razmeroma prav dobra vina niso tako znana in iskana.

Mnogo bi se dalo doseči ravno v teh ravnih legah z združenimi močmi in s skupnim delom. Toda kakor rečeno, prehitro se vse ustavi, če ni takoj denarnega uspeha in plačila v denarju.

*

Podrobni statistični podatki o stanju posameznih kmečkih panog in njih razvoju, o strokovnem društvenem delu, regulacijskih in drugih delih, so razvidni iz raznih tabel in diagramov na poučnem delu kmetijske razstave Prekmurskega tedna.

V. P.

Za tesnejše gospodarske stike s Poljsko

Po vesteh iz Beograda se bodo v najkrajšem času, morda še v tem mesecu, začela med našo državo in Poljsko pogajanja za tesnejše gospodarsko sodelovanje. Posvetovanja bodo v Beogradu in bodo postavila osnovo za omogočenje večje medsebojne izmenjave blaga v okviru zdajšne trgovinske pogodbe. Če bodo razmere terjale, ni izključeno, da se bo še letos sklenila čisto nova trgovinska pogodba med obema državama. Zatrjuje se namreč, da je prav tesni okvir zdajšne pogodbe kriv slabega razvoja medsebojne trgovine, katere obseg ni doslej letno presegal 110 milijonov dinarjev.

Zdajšna trgovinska pogodba je bila sklenjena v drugačnih razmerah in zato nedvomno več ne ustreza zdajšnjim potrebam. Da je nastala neka večja gospodarska povezanost med obema državama, pričajo že dejstva, da je Poljska lani na lastno pobudo vzpostavila v Beogradu stalno zastopstvo svojih državnih železnic in pristanišč Gdinje in Gdanska, da se je letos ustanovila Poljsko-jugoslovenska trgovinska zbornica in da je nedavno Poljska zrakoplovna družba vzpostavila posebno zračno progo z Beogradom. Poleg tega pa se tudi sicer v Poljski kakor pri nas slišijo glasovi za tesnejše gospodarsko sodelovanje med obema bratskima slovanskima državama.

Če gledamo z našega stališča, je Poljska razsežno trgovinsko področje in ni preveč oddaljena, tako rekoč edino bližno srednjeevropsko tržišče, ki se nam nudi po izgubljenih ali skrčenih dozdajšnjih srednjeevropskih trgih. V Poljsko bi mogli izvažati zlasti presno sadje, a tudi drugi kmetijski pridelki bi se lahko prodajali tja. Svoječasno se je mnogo govorilo o tem, da bi Poljska bila lahko stalna odjemalka naših vin, zlasti slovenskih. Poljska pa bi nam prodajala tkaninsko blago, in to tem bolj, ker so bivša avstrijska in češkoslovaška tkaninska podjetja v hudih težkočah zaradi nedostajanja sirovin. Seveda ima Poljska še druge industrijske izdelke, ki bi jih lahko razpečavala v naši državi.

Vsa zadnja leta se je vrednost našega izvoza v Poljsko gibala med 60 in 70 milijoni dinarjev letno, a lani je dosegla 70 milijonov. Vrednost našega uvoza iz Poljske, ki se je pred leti gibala okoli 60 milijonov, se je zadnja leta še znižala. V obojestransko korist bo, če bosta obe gospodarski zastopstvi, naše in poljsko, ki se bosta sestali v Beogradu, našli krepko osnovo za razsežnejšo medsebojno izmenjavo dobrin.

Gospodarske vesti

= **Za poglobitev gospodarskih zvez med Jugoslavijo in Francijo.** V Parizu se je osnoval »Bureau d' Etudes économiques franco-yougoslaves«, katerega poslovanje in delo namenjeno poglobitvi gospodarskih stikov med Francijo in Jugoslavijo. Omenjeni zavod ima svojega zastopnika tudi v Beogradu (naslov: M. P. Pečinović, Beograd, Terazije št. 16). Tako zavod, kakor tudi njegov zastopnik v Beogradu, sta našim uvoznikom in izvoznikom z vsemi potrebnimi informacijami brezplačno in stalno na razpolago. Naslov zavoda je: Paris-1, Rue Volney (2ème). Opozarjamo vse interesente, ki iščejo gospodarske stike s Francijo, ali ki želijo katerokoli informacijo glede izvoza v Francijo, naj se obrnejo ali neposredno na omenjeni biro, ali pa na njegovega zastopnika g. Pečinovića v Beogradu.

= **Snuje se Jugoslovensko-italijanska trgovinska zbornica.** V Beogradu se je osnoval akcijski odbor za ustanovitev Jugoslovensko-italijanske trgovinske zbornice. Na čelu odbora je predsednik beograjske občine in predsednik Beograjske industrijske zbornice Vlada Ilić. Zbornica namerava osnovati tudi podružnice v drugih večjih krajih naše države. V imenu akcijskega odbora je g. Vlada Ilić pozval vse gospodarske zbornice v državi, naj pristopijo kot ustanoviteljice. V tem pozivu naglaša med drugim, da so se gospodarski odnošaji med Italijo in Jugoslavijo po vojni razvijali v obojestransko zadovoljstvo. Geografski položaj Jugoslavije in Italije in njuna gospodarska struktura omogočata, da se gospodarstvi obeh sosedov v največji meri dopolnjujeta. Krepitev gopodarskih stikov ni plod umetnih ukrepov, temveč naravna posledica potreb obeh gospodarstev.

= **Pred pogajanji za sklenitev trgovinskih pogodb z južnoameriškimi državami.** Iz Beograda poročajo, da se pripravlja material za trgovinska pogajanja z Brazilijo, Argentino in še nekaterimi državami Južne Amerike. Jugoslavija s temi državami doslej ni imela posebnih trgovinskih sporazumov in imajo aranžmaji o izmenjavi blaga v kolikor obstoje, le značaj začasnosti. Zaradi oddaljenosti najbrž naša delegacija ne pojde v Južno Ameriko ,niti njihove delegacije ne pridejo v Beograd, temveč se bodo pogajanja vodila preko državniških prestavništev v Beogradu in v glavnih mestih južnoameriških držav.

= **Lastniki obveznic loterijske dvainpolodstotne državne rente za vojno škodo,** ki svojih obveznic še niso zamenjali po pravilniku ministrstva za finance z dne 7. junija l. 1934., se opozarjajo, da poteče rok za njih zamenjavo 31. julija letos. Po tem roku izgube obveznice stare emisije vsako vrednost.

= **Začasni ukrepi za trgovino s Španijo.** Da se do sklenitve nove trgovinske pogodbe s Španijo omogoči trgovina s to penzacijska dovoljenja za izvoz našega državo, bo Narodna banka izdajala komblaga na Špansko in uvoz kontroliranega blaga iz Španije. Naše tvrdke, ki se hočejo okoristiti s tem načinom izvoza v našo državo, se lahko obrnejo preko pooblaščenih denarnih zavodov s prošnjo, da dobe potrebna dovoljenja za kompenzacije. Prošnje za te kompenzacije bodo poslali domači denarni zavodi odboru za uvoz pri Narodni banki v običajni obliki, in sicer samo v konkretnih primerih, ker se splošna dovoljenja ne bodo izdajala.

= **Državna hipotekarna banka v maju.** Najnovejši izkaz Državne hipotekarne banke za mesec maj zaznamuje v tem mesecu, da so se privatne hranilne vloge, ki so v prejšnjih dveh mesecih nazadovale od 1521 na 1412 milijonov, zopet nekoliko povečale, in sicer za 28 na 1440 milijonov (lani so znašale ob koncu maja 1450 milijonov). Naloženi samostojni fondi, ostali fondi in kapitali javnih ustanov so v teku maja nadalje narasli za 30 na 2840 milijonov (lani 2622). Znova je nekoliko nazadovala vsota izdanih obveznic in zastavnic v obtoku, in sicer za 6 na 632 milijonov (lani 705). — Na strani aktiv se je vsota gotovinskih sredstev (gotovine in blagajniških zapisov Narodne banke) od konca aprila zmanjšala za 5 miljonov na 526 milijonov (lani so gotovinska sredstva ob koncu maja znašala 958 milijonov, predlanskim pa 836 milijonov). Postavka vrednostnih papirjev se je v maju nadalje povečala. Brez vrednostnih papirjev rezervnega fonda je imela Državna hipotekarna banka ob koncu marca t. l. za 1118 milijonov din nakupljenih vrednostnih papirjev, ob koncu aprila za 1216 milijonov in ob koncu maja za 1273 milijonov, tako da je v zadnjih dveh mesecih nakupila na trgu za 155 milijonov din vrednostnih papirjev. Hipotekarna posojila so kakor običajno tudi v maju nazadovala za 8 na 1832 milijonov (lani 1915). Komunalna posojila pa so se povečala za 11 na 1485 milijonov (lani 1411). Lombardna posojila, ki so v prejšnjih dveh mesecih narasla na 160 milijonov, so v maju popustila na 136 milijonov (lani 82). Dolg finančnega ministrstva pa se je v maju povečal za 60 na 855 milijonov in je bil pri tem za 297 milijonov večji nego lani v maju.

= **Glavni funkcionarji Zveze srbskih kmetijskih zadrug so ustanovili trgovinsko delniško družbo.** V Beogradu se je ustanovila delniška družba Centrokoop z glavnico pol milijona dinarjev, podeljeno na 1000 delnic po 500 din. Smoter družbe je obavljanje vseh trgovinsko-zastopniških in komisijskih poslov. Ustanovitelji družbe so: predsednik Glavne zveze srbskih kmetijskih zadrug inž. Djordjević, član upravnega odbora Žarko Djordjević, upravnik Zveze zdravstvenih zadrug dr. Šnajder, član upravnega odbora Glavne zveze srbskih kmetijskih zadrug dr. Todorović, upravnik Glavne kmetijske nabavljalne zadruge Živanić, tajnik Industrijske zbornice in član uprave Glavne zveze srbskih kmetijskih zadrug Miličević in drugi.

= **Razglasitev konkurza.** Po predlogu Gornika Viktorja, lesnega trgovca v Zbelovem, uvedeni poravnalni postopek izven konkurza je ustavljen in uveden konkurz. Upravitelj konkurzne mase je Humer Jože, odvetnik v Konjicah, a za konkurznega sodnika je postavljen Levstek Andrej, starešina okrajnega sodišča v Konjicah. Konkurzne terjatve naj se priglase pri okrajnem sodišču v Konjicah do 10. avgusta. Prvi zbor upnikov bo 27. junija ob 9., obči ugotovitveni narok pa 17. avgusta ob 9. pri imenovanem sodišču. — Poravnalno postopanje dolžnika Komauerja Huberta, trgovca v Mariboru, je končano.

Borze

Na ljubljanski borzi je znašal pretekli teden devizni promet 26.22 milijona nasproti 10.36, 7.32, 6.53 in 9.75 milijona din v prejšnjih štirih tednih.

DEVIZE

Curih. Beograd 10, Pariz 11.7587, London 20.7825, New York 444, Bruselj 75.50, Milan 23.35, Amsterdam 235.80, Berlin 178.10, Stockholm 107, Oslo 104.45, Kobenhavn 92.80, Sofija 5.40, Praga 15.03, Varšava 83.62, Budimpešta 87, Atene 3.90, Bukarešta 3.25.

Blagovna tržišča

ŽITO

+ **Chicago,** 17. t. m. Začetni tečaji: **pšenica:** za julij 72.25, za sept. 73.1250, za dec. 74.1250; **turščica:** za julij 49.8750.

+ **Winnipeg,** 17. t. m. Začetni tečaji: **pšenica:** za jul. 61.1250, za okt. 62.1250, za dec. 63.75.

Tako dober tek vzbuja

naravna Rogaška slatina, da so se po zgodovinskih podatkih prebivalci okolice za časa lakote v 30-letni vojni izogibali, piti to vodo, ker jim je povzročala prevelik tek.

Zadnja pot gospe Pavle Perkove

Malo tako prisrčnih pogrebov je videla Šiška kakor je bila včerajšnja zadnja pot Pavle Perkove, soproge mizarskega industrialca iz Šiške. Že pred 17. uro, za katero je bil napovedan sprevod, so se zbrale pred hišo žalosti na Celovški cesti množice domačinov in Ljubljančanov, pa tudi izvenljubljanskih gostov, ki so prišli pokojnici izkazat zadnjo čast. Ob 17. uri je sprevod krenil proti Sv. Križu.

Na čelu pogreba je korakal sokolski naraščaj s praporom, kateremu je bila pokojnica za kumico. Za vozom vencev so stopali nosilci cvetja in predstavniki ustanov, ki jim je bila pokojnica v življenju podpornica: zastopniki Čitalnice, CMD, Kola jug. sester, gasilcev, obrtnikov in mnogo, mnogo zavedne javnosti. Krsti je sledila potrta družinica: hčerki Marija in Silva, dočim sta sinova Matko in Janez podpirala užaloščenega očeta. Sorodstvu se je pridružilo ogromno prijateljev in znancev pokojnice in njenega spoštovanega soproga.

V poldrugi uri je sprevod, ki se je medpotoma prav malo skrčil, dospel do pokopališča, kjer se je nad krsto pokojnice zadnjič sklonil hvaležni sokolski prapor. Občinstvo je vztrajalo prav do zadnjega ginljivega slovesa ob grobu. Bodi zavedni in dobri pokojnici ohranjen blag spomin!

Rojaki iz Amerike prihajajo v domovino

Ljubljana, 17. junija

Odkar je gospodarska kriza — vsaj v Ameriki in v deželah zapadne Evrope — malo pojenjala, se je obnovil promet med našimi naselbinami onkraj Oceana in domovino. Prosperiteta sicer še ni zavzela takšne oblike, da bi se vrata izseljevanju nanovo odprla, vesel dogodek pa je že, da naši Amerikanci od časa do časa spet prihajajo na obisk domov. V sredo 14. junija se je prva letošnja skupina naših rojakov v New Yorku vkrcala na največjo ladjo sveta »Normandie«, da pod vodstvom znanega in priljubljenega spremljevalca g. Avgusta Kollandra poroma v domovino. V skupini so predvsem rojaki z Ižanskega, iz Kamnika, iz raznih dolenjskih vasi pa iz Celja in cerkniške okolice. V Ljubljano prispo v sredo 21. junija z jutrnjim jeseniškim brzovlakom. Naša oblastva in predstavniki izseljenskih organizacij jim na kolodvoru prirede prisrčen sprejem.

Viljem Kelec 60 letnik

Ljubljana, 17. junija

Jutri bo g. Viljem Kelec, višji železniški kontrolor v pokoju, v krogu svoje rodbine praznoval svoj 60. rojstni dan. Mož, ki ima kot vrl narodnjak in dobričina številne prijatelje, spoštovatelje in znance, se je rodil 18. junija 1879 pri Sv. Barbari v Halozah. Bistrega fanta so starši dali v šole, po končanih študijah pa se je posvetil železniški službi. Služboval je najprej v Gorici, pozneje je načeloval raznim postajam, tako v Bohinju, na Hrvatskem, v Škofji Loki, upokojen pa je bil kot načelnik gorenjskega kolodvora v Ljubljani.

Povsod, kamor ga je zanesla kariera, je med uslužbenci in med prebivalstvom užival iskreno priljubljenost in splošen ugled, a še danes se zbirajo okrog njega mnogi njegovi življenjski tovariši in prijatelji, da poslušajo njegovo modro, dobro besedo, ki zna tudi najbolj obupanemu srcu vliti nove tolažbe. Še ob 60-letnici ga lahko srečate čvrstega, zmerom mladeniško razpoloženega, in z »Jutrom« v roki še zmerom rad z mladostnim ognjem debatira o vseh aktualnih rečeh. Njegovi tovariši in znanci, pa tudi vsi, ki so kdaj služboval pod njegovim vodstvom in se ga danes spominjajo kot redko vzornega šefa, mu žele, da bi ob strani svoje soproge užil še mnogo lepih, srečnih let!

---

spodar natakal, je iz strahu zraven nekoliko pomolil. Vštel se je. Vsedli so se mu na rame in ga pritisnili na kolena. Šele ko se ni mogel več premakniti z mesta, je robato zaklel in duhovi so izginili kakor kafra.

Ker so svečkarji spredaj žareči, zadaj pa črni in se sučejo sem in tja, se človeku zdi, kakor da bi se vžigali in ugašali, zaradi tega jim nekateri pravijo tudi posvečkarji. V Žižkah se je nekdo rešil brezglavcev s krikom: »Joj meni!« Te nesrečne duše bi mnogokateri hotel odrešiti trpljenja, rešiti pa jih more le s tem, da jih zna nazaj krstiti in pri krščenju ne izreče besede amen. Splošno pa je skrb vsakogar, da bi dušam umrlih olajšal vsako trpljenje. Iz tega namena speče prekmurska gospodinja na dan pred vernimi dušami manjše hlebce kruha, ki jim pravijo »prešce« in jih razdeli otrokom, ki hodijo od hiše do hiše. Otroci se za dar lepo zahvalijo: »Bog lonaj« in »Bog obrni na dobro za verne duše«.

Kult drevja

Čeprav je vsakemu ljubitelju pristne ljudske govorice, ki ni na glavi šantav, znan izrek »lipov bog«, sole redki oni, ki bi tudi razglabljali, od kod je vzelo ljudstvo te sočne izraze. Marsikdo se tudi ni zanimal za to, da očanec in babica naredita staremu bezgovcu, mogočni lipi in hrastu in še brezi povrh, spoštljiv poklon, ali pa to ali ono dekle pride s prošnjo do stare bukve. Šele v novejšem času se množe raziskovanja o Ziljskem prvem raju pod lipo in pomenu breze pri Jurjevanju v Beli Krajini. Že Valvazor pa je nam napisal, da je bil v Lokah pri Senožečah »Oreh sv. Ivana«, v katerem je bival duh »Lesnik«, ki mu pravijo Gorjanci tudi »Gugljaj«. Na drevesa, ki jih je staro ljudstvo častilo pri nas, so pozneje dalekovidni duhovniki obesili sveto podobo ali pa križ; ljudstvo je odslej častilo dvoje: slovenskega lesnega boga in Nazarenca. Tako je bilo zadoščeno ljudstvu in Bogu hkrati.

Tudi v Prekmurju prav pogosto naletimo na stari slovenski kult drevja. Častitljivemu hrastu, pravemu velikanu, so rekali naši Prekmurci »Čast čaranja«. Njegovega druga pa je spoznala še celo živina; vselej, kadar so jo gnali mimo njega, je postala nemirna, konje je pa kar po zraku nosilo mimo njega. Ljudje so opazili večkrat v vrhu velikana belo ovco. To čudno plezalko bi bili radi ubili. Najeli so roparja s pajdaši v to. Ko so pa ti prišli do svetega drevesa, je nastal tak hud piš, da je odnesel nepridiprave daleč v gozd, jih tam telebnil na tla in jim za nameček polomil vse koščice. Neprostovoljne vožnje po zraku je bil konec šele, ko so zakričali: »Bog pomagaj!« Ko je strohnel ta hrast, so postavili na njegovo mesto križ. Tak hrast, velikan, je stal tudi v Strehovškem gozdu pri Lendavi še za turških časov. Ko se je zgrudil po zobu časa, so postavili na njegovem mestu kapelico Svetega Vida. Kmetica Balažička pa je imela to čast, da je videla tudi na svoje oči lesnega duha, ko se je mastil na brestu z ocvrto piško. Morda bi smel zaradi tega sklepati, da je pristno slovensko prekmursko ime za lesnega boga ali lipovega boga: »balažič«. Iti po »balažičke« pravijo namreč Prekmurci voščilu, ki ga izrekajo 26. decembra. Tega dne nosijo v Dolenjskem Prekmurju odrasli fantje bukovo poleno od hiše do hiše, pokleknejo nanj in kleče izgovore voščilo:

Bog vam daj telko picekov —
kak' na moji glavi vlasičkov,
Bog vam daj telko ecekov —
kak' na moji glavi vlasičkov.

Kadar obišče domačije Prekmurja več skupin, ki gredo po »Balaževičevo«, ali »Vlažičevo«, govori prva skupina prvi del voščila, druga pa ji odgovarja z refrenom. Ker so pa Prekmurci polni zdravega humorja in nagajivosti dodajo včasih tudi še:

Bog vam daj telko vüši (uši) —
kak' na moji glavi vlasičkov...

in potem morajo brusiti pete, da jih ne doseže poleno ali pa črepinja.

Poleg Primorja zasledimo le še v slovenskem Prekmurju, da pitajo božični panj z jedmi in vinom, kakor je to običaj na našem jugu.

Skušnjava

Skoraj ni Slovenca, ki bi ne poznal nadlege z moro. Če ga morda ne tlači več v današnjih razoranih časih, pa ga je prav gotovo v njegovi mladosti, ko se je, vrnivši pozno iz šole, napolnivši želodec s prestano jedjo, podal k počitku. Po slovenski ljudski veri je mora grda pošast, ki se pokaže v raznih oblikah, danes kakor grd sod, jutri kakor kravji vamp, pojutršnjem zopet kot cotasto posteljno zagrinjalo in še kot stara ženska z grdo mršavimi lasmi, s krvavimi očmi in širokimi stopali, a tudi kot žitna slamica. Če pride kot beračica v hišo, jo odpravimo z izgovorom:

Pridi jutri, bom ti dala tri reči:
kruha, moke in soli!

Prekmurec imenuje moro skušnjavo. Skušnjava je ženski duh, ki muči ljudi, ko spe. Ima vedno s seboj človeško drobovje, da se laže potegne skozi špranje in votlino ključavnice. Najrajši se vleže mladim fantom in dekletom na prsi in jih pije. Skušnjave se obvaruješ s tem, da imaš sobo vedno brez smeti in da imaš na ležišču tovariša, ki ti takoj prižge luč, ko zasliši tvoje stokanje in preišče takoj vse kote. Kar najde in naj bo to tudi najmanjša smet, naj vrže takoj v ogenj in prikazala se ti bo ženščina, ki je skušnjava. Skušnjavi služi mleko, ki se je ga napila ob prsih mladine, za njene čare. Če stari, pije to mleko in se zopet mladi. Na Voronovljevo umetnost se torej ta slovenska pošast požvižga. Kogar le preveč nadleguje, naj ima pod zglavjem spravljen oster nož; za stalno se je pa more rešiti le oni, ki so ga udarili tedaj, kadar ga je skušnjava tlačila, z uzdo, s katero je konj prvič vozil.

Uroki in mraki

Uroki in nočnina ali mračnina so bolezenski duhovi znani po vsem Slovenskem, ki so nevarni v prvi vrsti otrokom, v Prekmurju pa tudi prav pogosto tudi odraslim. Ker je te duhove težko odgnati, je treba vse ukreniti, da jih otrok ne dobi. Ko ugledaš prvič mladiča, ga zaradi tega nikar ne pohvali, temveč pljuni vstran in reči: »Fej te bodi!« ali »Ne bodi uročen!«, »Bog varuj oplatka!« Prekmurec reče ob taki priliki: »Naj ti ne naškodi!« Otrok, ki ima uroke, se suši in hira, dokler ne umre. Prekmurci pravijo tudi neki vrsti urokov »obranost«. Obranega otroka okopljejo na mlado sredo, petek in soboto v vodi, ki jo pripravijo takole: iz potoka zajamejo trikrat vodo in jo izlijejo zopet nazaj proti toku vode, nato jo zopet zajamejo trikrat in prav tako izlijejo v smeri toka. Šele zatem zajamejo vodo, ki jo nesejo domov. Nosilec vode ne sme spregovoriti in se tudi ne nazaj ozreti. Doma imajo že pripravljeno »splavišče«, to je travo, veje in drug drobiž, kar je nanosila voda. Zajamejo še vode iz treh studencev in jo vlijejo k oni iz potoka. V to zmes vode denejo »črensloc, blagoslovljeno ibojno (vrbo), rumene rože s travnikov, in sicer vsake vrste tri cvete, in še splavišče. Ko je vse to skuhano, prelivajo vodo v dvoje korit in jo zraven precejajo devetkrat skozi rešeto.

Navadne uroke pa zdravijo Prekmurci takole: Vodo za uroke je običajno treba vzeti iz tekoče vode z lončkom; če jo zajamejo iz studenca, jo je treba takoj nesti v hišo in lonček se ne sme postaviti na »osejke«. Da je zapovedana pri vsem tem opravilu stroga molčečnost in da ne smeš pogledati nazaj, sledi že samo po sebi. V vodi pogasijo sedem ali devet oglov, le na pare jih ne sme biti. Pri spuščanju oglov v vodo je treba govoriti: »Če si od stare ženske, odhajaj, če si od kakega moškega, odhajaj, če si od tega, odhajaj!« Bolniku dajo piti nekaj te vode, ko so mu prej namazali z njo čelo, nato levo roko in levo nogo. Medtem mazanjem govorijo: »Vörki, vörki, vi vsi grdi vörki, odkoder ste prišli, tja odidite!« Ostanek vode vlijejo pod ognjišče. Na mlado nedeljo (prvo v mesecu) zjutraj prinesejo vodo iz potoka in jo vlijejo po kosi in po oknu zjutraj, opoldne in zvečer. Pri tem zopet ponavljajo: »Vörki, vörki, vi vsi grdi vörki, odkoder ste prišli, tja odidite!« Potem pa še molijo: »Vörki, vörki, vi ne zbadajte, ne trgajte te križmane, žegnane koščice, stavice (členki na prstu), kotrigice (ude), žilice, sklepice, ker jih je prižala blažena Devica Marija pri cerkvenem pragu na svetem mestu, pri krstnem kamnu, jaz vas odganjam s svojo besedo, z Marijino pomočjo, s svete Barbare krstom.« — Vörke tudi odštejejo od devet na eden in poudarijo nazadnje, ko izrečejo: »Če je

Trbovlje spominu Viteškega kralja

Danes bo spomenik slovesno odkrit

V okviru svečanih proslav, ki jih je trboveljski Sokol priredil letos za svoj tridesetletni jubilej, tvori zaključno in idejno najvišje slavje slovesno odkritje spomenika Viteškemu kralju Aleksandru Uedinitelju. O visoki ideji, da naš Sokol počasti večni spomin na kraljevskega tvorca jugoslovanske domovine in njenega uedinitelja s postavitvijo vidnega lika, smo poročali že jeseni, ko so bile še v toku prve priprave za izvedbo te lepe samoljubne zamisli.

Prav in za vsenacionalno delo trboveljskega Sokola značilno je, da je ravno on pokrenil akcijo, podariti črni dolini viden spomenik Viteškega kralja, ki se je nele s svojim nevenljivim državniškim delom temveč predvsem tudi s svojo ljubeznijo do našega malega človeka usidral globoko v trboveljskem rudarskem srcu. Kakor so Trbovlje plakale ob marsejski tragediji in

so ob edinstveni manifestaciji globoke ljudske žalosti izpričale svoja čustva, smo prepričani da bo današnji 18. junij vsem Trbovljam sokolski in pomemben narodni praznik, na katerega bomo vsi brez razlike in prepričanja dali ob liku Viteškega kralja duška domoljubnim čustvom!

Kot vojak bo stopil med našo sredino, v generalskem plašču, s sabljo v levici, v koraku naprej, kakor bi hotel stopiti med svoj narod, kakor bi z gesto desnice z iztegnjenimi tremi prsti želel tudi v liku še ovekovečiti jugoslovansko misel o troedinem narodu! Viteški kralj bo stal sredi velikega industrijskega revirja manj kot vladar — kralj, bolj kot prepričani demokratski vodja svojega naroda, kateremu je stal vedno tako blizu. Soha pokojnega kralja v nadnaravni velikosti (2.15 m), vlita v bron, stoji ob glavni cesti tik Sokolskega doma na posebnem, že ograjenem prostoru, ki ga v polkrogu obdajajo topoli, ob straneh pa dve srebrni smreki. Podstavek, na katerem bo kip stal, je iz granita, visok 80 cm.

Spomenik, ki bo vsem Trboveljčanom dragocena vsenarodna svetinji, je po izjavah strokovnjakov eden najlepših in najvernejših med vsemi, kar jih je bilo že postavljenih v Sloveniji. Je lepo umetniško delo znanega dolenjskega kiparja Franca Repiča, ki se je izkazal že z raznimi samostojnimi deli in javnimi spomeniki. G. Repič je svoje bogate izkušnje, ki si jih je nabral v inozemstvu pa tudi pri naših prvih jugoslovanskih kiparjih, osredotočil baš v delu trboveljskega kraljevega spomenika.

Trboveljski Sokol, ki je sicer že ves čas svojega jubilejnega praznovanja na delu s številnimi kulturno prosvetnimi manifestacijami, se je na svoje zaključno slavje odkritja spomenika pripravil še s prav posebno vnemo. Odkritje spomenika obeta res biti prireditev, ki bo šla daleč preko okvira običajnih sokolskih slavij, kajti današnji 18. junij bo nele eden največjih trboveljskih, temveč tudi zasavskih narodnih praznikov. Pri odkritju spomenika bo sodelovala naša vojska z vojaško godbo, v imenu Nj. Vel. kralja Petra II. se bo slavnosti udeležil njegov zastopnik. Z odlokom prometnega ministrstva so odobrene posebne vozne olajšave. Ministrstvo za pošto je dovolilo trboveljskim poštnim uradom, da žigosajo danes vso pošto z žigom rdeče barve. Trboveljski Sokol je s pomočjo marljivega delovnega odbora poskrbel za brezhibno organizacijo in izvedbo širokega spored slovesnosti.

Počastitev Toneta Čotarja

Šestdeseti rojstni dan je z letošnjim godovanjem praznoval g. Tone Čotar, uradnik Pokojninskega zavoda v Ljubljani. Če govorimo o zaslužnih možeh, ki si s podrobnim narodnim delom zaslužijo spoštovanje vse narodne javnosti in so nesebični in skromni, tedaj moramo v prvi vrsti pokazati na Toneta Čotarja. Saj je minilo šele nekaj tednov, odkar je bil njegov polletni trud kronan s krasno uspelim drugim izletom Cirilmetodarjev na Oplenac. Pa to je bila le ena izmed akcij, ki jih je Tone Čotar doslej že izvršil in ki se jih bo pri svojem trdnem zdravju in iskreni delavoljnosti gotovo še lotil. Ni mu do miru, v samem delu se ohranja nenavadno prožen in mladosten.

Doma je iz Škrbine na Krasu. V svojih domačih krajih je že kot mlad človek storil mnogo dobrega, zlasti v društvenem življenju. Takoj po svetovni vojni pa je pribežal v Ljubljano ter se vpregel v nacionalno delo pri vseh naših naprednih organizacijah. Lep pregled njegovega dela je bil podan na častnem večeru, ki ga je pretekli ponedeljek priredila šentpetrska ženska in moška CMD pri Banku. Dvorana je bila okrašena in zbrali so se poleg Tonetovih ožjih sodelavcev številni predstavniki narodnih društev. Predsednik šentpetrske moške CMD g. Rajko Turk se je zahvalil slavljencu za njegovo skrbno sodelovanje. V imenu osrednjega društva CMD je dr. Simon Dolar sporočil čestitke in izročil krasno diplomo v pozlačenem okviru. Za šentjakobsko CMD je čestital ravnatelj Štrukelj. Predsednica ženske CMD za Št.

Peter ga Nilka Potočnikova je toplo obudila mnogo lepih spominov. V imenu sokolstva je prinesel pozdrave župni tajnik Flegar, od »Soče« pa nadzornik Urbančič. Močno je ganil prisotne govor ge Maše Gromove, ki se je zahvalila Tonetu v imenu onih revežev s Primorskega, za katere se je vedno trudil. Kakor vedno, je duhovito nazdravila Manica Komanova, Albin Turk pa se je spominjal Toneta kot soustanovitelja prepotrebnega društva Skrb za mladino na Taboru. Moška in ženska podružnica CMD sta v viden znak hvaležnosti izročili slavljencu tudi dve lepi spominski darili. Ganjen se je Tone Čotar zahvalil vsem in rade volje zagotovil svojo kjerkoli bo njegova pomoč željena in ponadaljnjo pripravljenost k sodelovanju, trebna. Spomnil se je svoje drage šentpetrske CMD z denarnim darilom. Častni večer je potekel v tisti lepi harmoniji, ki venomer vlada med delavnimi šentpetrskimi Cirilmetodarji. Ni bilo godbe ne petja, ne hrupa ne pompa, ves večer je izzveneval v izraze prisrčnega bratstva in v ljubezen do dela.

Na Antonovo pa so Toneta Čotarja počastili Sočani, katerim so se pridružili še mnogi ožji rojaki in to v Slamičevi restavraciji. Spretne govornice in govorniki so obeleževali njegovo delo ter se ga takisto spomnili s spominskim darom. Vsem tem lepim dokazom spoštovanja in ljubezni pridružujemo tople čestitke tudi mi in želimo dragemu Tonetu še vrsto plodnih, zadovoljnih, srečnih let.

Izdeluje »UNION«, Zagreb

Usoden padec Bosiljke Miletićeve

Skočila je na odhajajoči vlak in padla med kolesa

Ljubljana, 17. junija

Poročali smo včeraj, da je na kolodvoru v Slavonskem Brodu postala žrtev smrtne nesreče gospa Bosiljka Miletićeva, soproga kapetana Miljutina Miletića, s katerim je bila na poti iz Mojstrane na moževo novo službeno mesto v Šabcu. O tragediji, ki je mnoge znance Miletićeve družine pretresla, smo danes izvedeli naslednje podrobnosti:

Kapetan I. stopnje Miljutin Miletić se je s svojo gospo Bosiljko, z dvema sinčkoma in hčerkico pripeljal včeraj, v petek zjutraj z brzovlakom v Slavonski Brod. Ker ima vlak v Slavonskem Brodu daljši postanek, je gospa Miletićeva stopila v kolodvorsko restavracijo, da kupi svojim trem otrokom peciva za zajtrk. Nekoliko se je zadržala in ko se je vračala k vlaku, je ta že krenil s postaje. Gospa Bosiljka je pohitela in že se je z desnico vlovila za držaj na stopnicah vagona, v levici pa je držala pecivo. Ob naskoku na stopnice pa je zanihala in izgubila ravnotežje, padla med oba vagona in že so jo kolesa pregazila in presekala. Čul se je le še njen smrtni krik, obenem so kriknili nekateri ljudje, ki so bili priče grozovito žalostnega prizora. Brzovlak se je takoj ustavil, prihiteli so železniški uslužbenci, ki so spravili telesne ostanke 33letne gospe Bosiljke izpod kolesja. Pretresljivi so bili prizori, ko je kapetan Miletić prihitel iz vlaka in ko so otroci ugledali svojo dobro mamico razmesarjeno, mrtvo. Obupno jokanje otrok je ganilo vsa srca. Telesne ostanke blage pokojnice so prepeljali v brodsko mrtvašnico.

Uboge otročičke je prevzela neka ugledna družina v Slavonskem Brodu. Kapetan Miletić je sklenil, da bo nesrečna gospa pokopana v Slavonskem Brodu.

Petdeset otrok pošlje na morje

mariborski oblastni odbor Jadranske Straže

Maribor, 17. junija

Oblastni odbor Jadranske straže v Mariboru, ki je s svojim 15-letnim izredno uspešnem delom opravičil sloves enega najdelavnejših v državi, je zasnoval letos pomembno socialno akcijo. Razpisal je 30 brezplačnih letovanj na morju po 14 dni in razposlal v to svrho križanke 398 narodnim šolam. Odzvalo se je 135 šol, ki so poslale skupno 1432 rešenih križank. Tisti, ki so križanke pravilno rešili, so prišli v poštev pri žrebanju. Srečo brezplačnega letovanja v »Mladinskem domu Viteškega kralja« v Bakru, last oblastnega odbora JS v Mariboru, so deležni naslednji učenci in učenke: Jožef Oblak, Kostrivnica, pošta Podplat, Marica Kranjčič, Benica, Ernest Likavec, Sv. Kungota, Alojzija Urleb, Sv. Jurij ob j. ž., Božidar Bajt, Pobrežje pri Mariboru, Milena Vokač, Studenci pri Mariboru, Angela Lininger, Dobravce, Stana Podlogar, Slov. Bistrica, Elica Strucl, Črna, Miroslav Fric, Ruše, F. Saletinger, Sladki vrh, Hrvoje Osrečki, Rogatec, Franc Hojs, Ščavnica, Vinko Prednik, Maribor, Olga Remic, Bočna, Marija Onuk, Sv. Trije Kralji nad Marenbergom, Terezija Garb, Kapla, Marija Ajlec, Svečina, Viktor Uršnik, Tolsti vrh, Marija Pesjak, Dravograd, Franc Lopert, Kobilje v Prekmurju, Stanko Gert, Sv. Križ. nad Mariborom, Štefka Struc, Gradišče, Vendel Trplan, Markovci, Franc Šlebinger, Lokavec, Ernestina Sušek, Muta, Mirko Gorenjšek, Guštanj, Emil Škofič, Marija Snežna, Marija Javšnik, Remšnik ter Franc Pečnik iz Pernice pri Dravogradu.

Oblastni odbor JS pa se je odločil, da razširi svojo važno socialno akcijo s tem, da pošlje poleg 30 izžrebanih še 20 učencev in učenk s severne meje na svoje stroške na 14 dnevno letovanje ob našem morju. Tako nudi priliko 50 učencem ter učenkam, ki potekajo pretežno iz nižjih slojev obmejnega prebivalstva, da spoznajo naš sinji Jadran ter da ga vzljubijo z vso toploto svojega mladega srca.

Otroke prevzame oblastni odbor JS v Mariboru v svoje varstvo na glavnem kolodvoru in sicer deklice 21. julija t. l., dečke pa 5. avgusta t. l. Vsak izžrebani otrok dobi še potom svoje šole posebno pismo oblastnega odbora, s katerim naj se izkaže na postaji v Mariboru. Otroci se vračajo 4., oziroma 19. avgusta in naj jih tedaj prevzamejo starši na mariborskem glavnem kolodvoru.

S tem, da je marljivi oblastni odbor JS v Mariboru postavil svoje delovanje na širše temelje socialne dejavnosti, je storil tudi izredno veliko uslugo nacionalni misli ob naši meji, saj se bo mladina vračala z našega sinjega Jadrana polna ponosa in navdušenja za naše morje in Jugoslavijo, pa tudi polna hvaležnosti vsem tistim, ki so ji z ljubeznijo omogočili prijetne urice v Mladinskem domu v Bakru. Čuvajmo mejo in morje!

Noč groze na Paki

Kako so roparji napadli Repnikovo hišo

Smartno ob Paki, 17. junija.

Kakor je »Jutro« že poročalo, je pretekli torek vso Paško kotlino že na vse zgodaj razburil dogodek, kakršnih pri nas nismo vajeni. Pri Repnikovih v Gorenju so se sredi noči pojavili trije ali morda celo štirje roparji. Repnikova hiša stoji kakih sto korakov oddaljena od prometne ceste, ki vodi iz Šoštanja v Gornji grad oz. Celje. Lahko bi rekli, da je postavljena prav v sredo vasi. V njej živi 82 let stara Repnikova mati Frančiška Žolnirjeva s svojo 15letno vnukinjo Berto in deklo, ki pa je tudi že stara ženska. Pravi lastnik hiše in kakih 20 ha velikega posestva je Frančiškin sin in oče male Berte, Martin Žolnir, ki živi v drugič poročen v Severni Ameriki. Berta je hčerka prve žene. Pri hiši je tudi mlad hlapec, ki pa spi na senu v gospodarskem poslopju, komaj nekaj korakov oddaljenem od hiše.

Kakor navadno, so tudi ta večer ženske brez skrbi legle k počitku. Nekaj čez enajst je bila ura, ko so nenadno prebudili tuji moški staro mater in Berto. Oboroženi so bili z nekimi topimi predmeti. Svetili so si z žepnimi baterijami in z njimi popolnoma oslepili svoji napol predramljeni žrtvi. Staro mater so potegnili s postelje, ji zavili glavo v odejo ter jo suvali, brcali in tepli, celo hodili so po njej. Malo Berto je eden s topim predmetom udaril po glavi. Nato ji je poživinjeni človek hotel izkazati še posebne ljubeznivosti. Dekle pa je bilo še toliko pri zavesti, da je nasilneža ugriznilo v lice. Na klice obeh napadenih je iz sosednje kamre prihitela dekla. Toda takoj pri vstopu v sobo jo je eden izmed napadalcev mahnil po glavi, da se je zrušila vsa omamljena in krvava. Nato so neznani razbojniki vsem trem žrtvam zvezali noge in roke z žico. Berto so prisilili, da je povedala, kje ima denar in dragocenosti. Odnesli so 4500 dinarjev gotovine in za 3000 din dragocenosti. Svojo govorico so pačili s hrvaškimi in nemškimi besedami. Razmere pri Repnikovih pa so jim morale biti znane, kajti eden izmed razbojnikov je vprašal Berto, kje ima ono zlato zapestno uro, ki ji jo je oče poslal iz Amerike. Grozil ji je s smrtjo, če mu ne pove. Celo uro so šarili po stanovanju in vse premetali. Nato so ženskam še zagrozili, da jih takoj postrele, če bi katera šla za njimi in klicala na pomoč. Trenutek za tem so skozi hišna vrata izginili v temno noč. Nihče ni slišal vpitja žrtev, ker so se vsi klici zadušili v omotih, s katerimi so razbojniki povili ženskam glave. Toda pogumna Berta se je kmalu oprostila vezi in se splazila iz hiše. Poiskala je v gospodarskem poslopju hlapca, ga prebudila in mu tiho povedala, kaj se je v hiši zgodilo. Glasno se ni upala govoriti, ker se je bala, da bi je razbojniki ne čuli in res ne izvršili svoje grožnje. Hlapec je odšel k sosednjim hišam in prebudil ljudi. Vaški fantje in možje so takoj prihiteli in ukrenili vse potrebno. Nekaj se jih je napotilo v Šmartno, kjer so zbudili gospoda Drobniča, da je dal svoj avto na razpolago. Drobničev Lojze je v rekordnem času pripeljal iz Mozirja orožniško patruljo in zdravnika dr. Lesniko, ki je hudo zdelani Repnikovi materi nudil prvo pomoč. Komandir iz Mozirja je takoj ukrenil vse potrebno za zasledovanje roparjev. Da se je vse zgodilo tako naglo, je brezdvomno zasluga g. Drobniča, ki v sličnih nujnih primerih nikdar ne odreče svoje pomoči. Že večkrat se je zgodilo, da je marsikomu rešil življenje s hitrim prevozom k zdravniku ali v bolnico.

Že v zgodnjih jutrnjih urah so orožniki aretirali v soteski Penku štiri sumljive klatеže, tri moške in eno žensko. V teku dneva so prihitele še druge orožniške patrulje iz okoliških postaj in pomagale zasledovati zločince. Kmalu popoldne je z avtom prispel orožniški major iz Celja g. Vindakijević in prevzel vodstvo zasledovanja. Do večera so orožniki polovili enajst sumljivih ljudi in jih spravili v zapor v Šoštanj. Zaslišanja in poizvedbe se še nadaljujejo in ljudje, ki so vsi zelo razburjeni zaradi surovega razbojništva, upajo, da bodo spričo energične akcije orožništva pravi storilci v kratkem v rokah pravice.

Ob takih prilikah se nujno vsiljuje vprašanje, kje so vzroki vseh teh razbojniških akcij, ki se zadnje čase neverjetno množé. Nedvomno teh vzrokov ni iskati v neki sami od sebe dani obči moralni pokvarjenosti ljudi, kajti tudi ta mora imeti svoje globlje objektivne vzroke. In kdor količkaj pozna povprečno življenjsko stanje našega malega človeka, ne bo niti najmanj v dvomu, da so prav naše neurejene socialne razmere ono osnovno zlo, iz katerega rasejo tudi vsa ostala zla. Težko je v danih prilikah zahtevati, da se to osnovno zlo odstrani enkrat za vselej, lahko pa se omeji in ublaži, če ne za vedno, vsaj za daljšo dobo. Razpis velikih javnih del, ki so za Slovenijo in njeno bodočnost osnovnega gospodarskega pomena, podpiranje vseh gospodarskih panog v Sloveniji in druge slične akcije gospodarskega značaja bi bile pravo zdravilo. Pomagale bi več, ko ostrost kazenskega zakona in puhlo moraliziranje.

ZOBOZDRAVNIKI PRIPOROČAJO KOLYNOS ZA OTROKE. ZAKAJ?

Vse matere vedo, da uničujejo navadne paste za zobe fino sklenino in nežno slonokoščevino otroških zob.

Vidite, zakaj priporočajo zobozdravniki specijalno KOLYNOS za malčke. Zobozdravniki jamčijo za delikaten učinek te paste, sladke in peneče se, ki zares čisti usta in jih osvežuje, dajajoča zobem poseben blesk.

OSVEŽITE SVOJ NASMEH S KOLYNOS-OM!

Kupite veliko tubo, ker je bolj ekonomična.

KOLYNOS antiseptična zobna pasta.

Postani in ostani član Vodnikove družbe!

eden, naj ne bo niti eden: odganjam vas na puste gore, da bistre vode.«

Uročnega otroka zdravijo tudi z vôrkano vodo tako, da otroka sredi sobe s to vodo devetkrat operejo; otrok mora biti pri tem obrnjen proti soncu. To vodo pripravijo tako, da vržejo vanjo en ogel po sončnem zahodu, drugega za vrati in tretjega nad sosedovo mejo. Uroke ali vôrke odštevajo tudi živini, v tem primeru pa štejejo od deset nazaj, za tem pa pihnejo na vodo. Včasih tudi zagrabijo devet žlic, jih denejo v drug lonec in potem zopet nazaj v prvega. Če so krave uročne, prinesejo tri gabrove gobe in iz treh potokov vode. Vodo zavrejo in vržejo vanjo tri dlake od domačih krav. Ko je vse dobro zavrelo, pustijo, da se ohladi. Zatem ožare gabrove gobe in jih vržejo v pripravljeno vodo. Po sončnem zahodu prinesejo vejo od drevesa ženskega spola in z njo kravo trikrat udarijo, potem pa jo umijejo s prej pripravljeno vodo, v kateri so pogasili gabrove gobe. To naredijo trikrat, enkrat pred sončnim vzhodom, dvakrat pa po sončnem zatonu.

Ljudstvo pravi, da je otrok dobil mračnino, če ga ščiplje v trebuhu, če nima spanja in teka in gre od njega zeleno blato. Otroka popade mračnina, če ga je nesla mati o mraku izven hiše in tudi tedaj, če je pozabila plenice zunaj hiše, da je padel na nje mrak. V Prekmurju pa dobi otrok mrake, če bi prišel tujec v hišo in ga prijel, še preden je vzel luč v roke. Mraki pridejo v Prekmurju človeku v drob, kjer trgajo in sušijo človeka. Mraki se pokažejo tudi s tem, da človeku šumi v glavi, mu kruli v želodcu in da čuti onemoglost v udih. Stari ljudje so mrake tudi videli, to so bili trije mladi »dečarci« (mladi fantje). Neko staro ženo, ki je zagovarjala mrake, so klicali za »vragovo mamico«. Ta je zabičevala ljudem, da ne smejo v prvem mraku razoglavi iz hiše, ker bi dobili mrake. Če jih je pa kdo že dobil, si mora ob zvonenju zdrave marije naliti vode v krničko (leseno posodo), iti pod žleb, se zmočiti z vodo po obrazu, jo vliti preko glave na streho, jo zopet vjeti v posodo, ko priteče s strehe in se zopet namočiti kakor prvikrat. To je treba ponoviti trikrat. Ko jo zlije tretjič na streho, vode ni treba več prestreči, bolnik naj le takoj hiti v posteljo.

Vragova mamica pa je takole odganjala mrake: »Prečitala«, to se pravi, govorila je nad bolnikovo glavo:

»Mraki! Mraki!
Vi ste junaki!

Pojdite iz te (N. N.) žegnane glave, iz tega žegnanega telesa, tu nimate mesta, tu nimate obstanka! Če ste iz kürnjeka (kokošnjaka), idite na kürnjek; če ste s smetnjaka, idite na smetnjak; če ste iz vode, idite v vodo; če ste izpod kapelice, idite pod kapelico; če ste iz loga, idite v log; če ste iz gore, idite v gore, če ste s proda, idite na prode, če ste s pepelišča, idite na pepelišče! Tam kljuvajte, tam škrabljite, tam šumite, tam jokajte, tam sekajte, tam rušite, tam sušite zeleno drevje, tam tulite, tam cvilite, tam brečte (jokajte), tam rušite kamenje, tu nimate obstanka. Zapustite to žegnano glavo, to žegnano telo, tu nimate mesta. Če vas je 99, naj vas bo 90, (odštevaj po 9 X do): če vas je devet, naj bo eden, če si eden, naj vas ne bo ni kaj!«

Vso zarotitev je ponovila devetkrat. Če »vragova mamica« ne more priti k bolniku in tudi bolnika ne morejo pripeljati k njej, tedaj ta izgovarja zagovor na vodo, kis ali mast in s temi rečmi potem pripravljajo bolniku jed.

Če bi mi mogel odstopiti urednik še nekaj prostora, bi nanizal še ogromno gradiva iz narodopisja slovenskega Prekmurja. Za danes naj zadostuje to in je bilo napisano tudi z namenom, da bi se čitatelj zavedal davnine, v kateri živi še danes prekmursko ljudstvo. Vsakdo naj bi po svojih močeh prispeval dvigu življenjske ravni te naše obmejne veje, da bi mogel tudi Prekmurec izročiti staro izročilo v borbi za svoj obstanek. V primeru, da se tudi na tem koncu Slovenije zboljša gmotno stanje ljudstva, bo zasadila ljudska prosveta korenine, morda globlje kakor v ostalih krajih Slovenije.

Vinko Möderndorfer.

Pri tujcu ustrelka iz Prekmurja